

ЛОВЪ СЪ ДРЕСИРАНИ СОКОЛИ¹⁾.

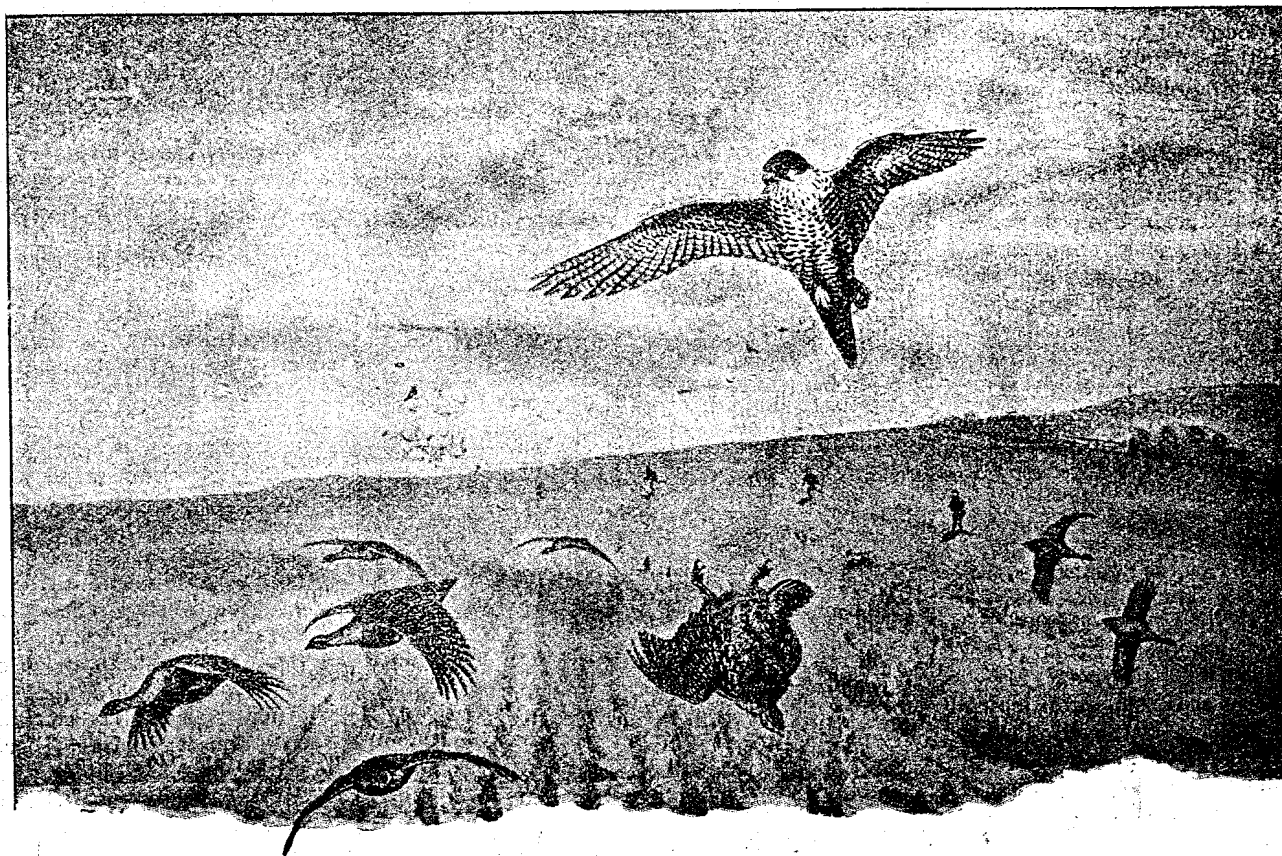
Христович Г. В. 1902. „Природа“, 9-10: 157-159.

б.) Дресировка.

Ловътъ съ обучени хищни птици, прѣдимно съ соколи — най-любимото развлѣчение почти на всички царе, боляри, свещеници и пр., както вече споменахме, е билъ въ разгара си въ срѣднитѣ вѣкове и въ врѣме на възраждането. Въведенъ въ Европа въ IV-то столѣтие, този токозъ славенъ спортъ е вече съвсѣмъ изоставенъ отъ цивилизованиѣ народи, съ изключение на малкото число англичани и нѣмци, негови и до днесъ вѣрни поклонници, числящи

си Камбалу и отива на ловъ, съпровожданъ отъ 10000 соколджии. Като пристигнатъ на мѣстото, гдѣто ще се произвежда лова, соколджииѣ се раздѣлятъ на дружини отъ по 200—300 души и всичко каквото уловятъ занисатъ го на Хана. Около особата на Хана се навъртатъ други 10000 човѣка, всѣки снабденъ съ по една трѣба. Въ врѣме на лова, тѣзи хора образуватъ единъ грамаденъ кръгъ, съ задача да слѣдятъ и улавятъ пуцаниѣ отъ господаря имъ соколи и да му ги донасятъ веднага. Всѣки принадлежащъ на Хана соколъ, или на велможитѣ около особата му, има на ногата си една сребърна плочица, съ бѣлѣжка кому принадлежи сокола. Въ врѣме на ловъ, Хантъ ездѣ на слонъ и има при себе си 12 отъ най-добритѣ си

Ловъ на яребици съ дресирани соколи.

се къмъ Hawking Club и „школата за дресирене на соколи“, които употребяватъ излишни усилия за поддръжането му и сега. Но, ако ловътъ съ соколи е вече изживѣлъ въка си за Европа, благодарение на осъвършенствуваниѣ системи ловчийски пушки и добръ дресираниѣ ловчийски кучета, напротивъ, у чергарскитѣ и полудресиранитѣ азиатски и африкански народи той и до днесъ е въ апогея на своята слава. Ето какво споменаватъ, както по-старитѣ, тѣй и съврѣменитѣ пжтешественици за този видъ ловъ, особено въ централна Азия, гдѣто се практикува, не само по дребенъ дивечъ, но и по антилопи, козирози, сърни, диви магарета и пр. „Прѣзъ м. мартъ, разказва пжтешественикътъ Марко Поло, Кувлай Ханъ напуца резиденцията

соколи. Около него вървятъ винаги множество ловци, които слѣдятъ отъ гдѣ ще изкочи дивеча, за да го посочатъ веднага на Хана. Въ пѣлото царство употребяватъ голѣми грижи за развъда на полезния дивечъ, въ голѣмо количество, за да го има въ изобилие за царскитѣ облави“.

Таверние, който е прѣкаралъ много години въ Персия, споменава, че шахтъ ималъ повече отъ 800 сокола, отъ които едни биле дресирани да гонятъ диви свини, диви магарета, антилопи, лисици и други такива по-едри животни, а други — жерави, чапли, диви гжски, яребици и пр.

„За да ги дресиратъ, казва сжщиятъ пжтешественикъ, по ловъ на голѣми бозайници, зиматъ едно напълнено съ слама животно и турятъ въ очнитѣ му

¹⁾ Продължение отъ 6 и 7-й брой на „Природа“.

куфини месо, което оставят да бжде изѣдено отъ сокола. Като привикне на тази стрѣвъ, поставятъ напълненото животно на една количка съ четири колела и я возятъ съ голѣма бързина; въ това врѣме пуцатъ сокола, който налита възъ напълненото животно, занектява се на главата му и продължава да кълве месото изъ куфинитѣ на очитѣ, колкото силно и да возятъ колата“.

Веднажъ дресирани соколитѣ да налитатъ на напълнени голѣми бозайници и да кълватъ очитѣ имъ, тѣ сж вече подготвени да нападнатъ и на живи животни. Ето какъ си служатъ персийцитѣ съ такива соколи на ловъ по антилопи. Ловцитѣ, възсѣднали на коне, отиватъ въ степнитѣ равнини, като водятъ съ себе си дресирани соколи и по нѣколко хрътки. Ловцитѣ засноваватъ насамъ-натамъ изъ туйтитѣ отъ трѣволякъ, до като дигнатъ нѣкоя антилопа. Въ сжщия моментъ се посочва на соколитѣ и хръткитѣ бѣгащата, съ бързината на молния, антилопа и се насѣкватъ да я прѣслѣдватъ. Соколитѣ съ бързия си полетъ първи застигатъ жертвата, кацатъ на главата ѝ, започватъ да кълватъ очитѣ ѝ и принуждаватъ нещастното животно да се спрѣ или замедли бѣгането си. Скоро слѣдъ туй, довтасватъ и хръткитѣ, които повалятъ жертвата. Често пжти, обаче, се добиватъ обратни резултати. Възрастнитѣ мъжки антилопи, въ борбата си съ соколитѣ, успѣватъ да ги промушватъ съ остритѣ си рогове и да се спасятъ отъ ноктетѣ и клюна имъ. Ето защо, персийскитѣ ловци не сѣкога пуцатъ соколитѣ си по такива антилопи. Муравѣвъ и Пржвалскитѣ, при пжтуването си въ Китай и Тибетъ, сж отивали съ тамошнитѣ князе на ловъ по диви овни и козирози,

съ дресирани соколи и орли. Тѣзи животни живѣятъ по най-стрѣмнитѣ карпи, гдѣто обикновено пуцатъ по тѣхъ дресирани хщни птици. Въ такива непристѣпни и каменисти мѣста, като не е възможно да се пуцатъ въ помощъ на соколитѣ хрътки или други бързи кучета, орлитѣ или соколитѣ сами повалятъ жертвитѣ си. Веднажъ занектени на плещитѣ или главата на козирого, тѣ се стремятъ да изкълватъ очитѣ му или да го омаломоцятъ съ силни удари по главата. Нещастното животно, колкото силно и да бѣга, не всѣкога е въ състояние да отърси отъ гърба си хищната птица, и ужасено отъ страхъ или болки, често пжти, безразсждно се хвърля отъ стрѣмнитѣ карпи въ дълбоката прощастъ, за да ускори трагическата си смъртъ.

Башкиритѣ и киргизитѣ употребяватъ за ловъ на разенъ дивечъ, освѣнъ дресирани соколи и орли, още и суорляди (*Milvus regalis* и *M. niger*) и ястреби. Пжтешественикътъ Аткинсонъ е нарисувалъ киргизскитѣ султанъ, Бекъ, въ минутата, когато е хранилъ своя любимъ орелъ.

Бедуинитѣ отъ сахарскитѣ оазиси, които заематъ първо мѣсто по своето юначество и благородство, между всички арабски племена, съ голѣма страсть, и до днесъ практикуватъ лова съ дресирани соколи, и то не само за дребенъ дивечъ, но и по газели, дропли дори и по камилски птици. За бедуина, соколетъ е най-благородната птица. Единъ добръ дресиранъ соколъ често пжти достига цѣната на най-добрия арабски жребець. Такава птица се ползува съ голѣма обичъ и грижи отъ срана на цѣлото сѣмейство. Много бедуински шефове никога се не отдѣлятъ отъ любимия си соколъ, когото навсѣкждѣ носятъ на ржката си.

И въ Индия, така сжщо, е на голѣма почитъ сокола. Съ сокола тамъ ловятъ жерави (*Grus virgo*), чапли, диви патици, дропли, фазани, яребици и пр. За индица *шахинъ* или царскитѣ соколъ е най-любимата и най-сжщна птица.

Соколетъ (*Falco*), като най-смѣлъ, най-якъ, най-ловкъ и бързолетъ, отъ всичкитѣ грабливи птици, се е прѣдпочиталъ отъ най-старо врѣме и до днесъ, за ловъ на разенъ дивечъ. Наистина дресирани сж почти всички видове грабливи птици: като скалниятъ и хрътатиятъ орелъ, суорляцитѣ, ястребитѣ и каняцитѣ, но нито една отъ изброенитѣ птици нѣма качествата на сокола. Отъ всичкитѣ соколи само 5—6 вида се прѣдпочитатъ за дресирани. Три отъ тѣхъ, и то най-голѣмитѣ видове и най-ловкитѣ, затова че царетѣ и боляритѣ отъ срѣднитѣ вѣкове сж отивали съ тѣхъ въ черква, въ врѣме на богослужението, и сж ги хранили въ манастиритѣ, сж нарѣчени *свещени соколи* (*Hierofalco*), тѣ сж: *ловчийскитѣ соколъ* (*Hierof. sandicans*), *сѣвернитѣ или гренландскитѣ соколъ* (*Hierof. arcticus*) и *норвежскитѣ соколъ* (*Hierofalco gyrfalco*), слѣдъ тѣхъ идатъ: *обикновениятъ* (*Falco peregrinus*), *африканскитѣ* (*Falco chiqueira*) и *малкиятъ или пилищаръ* (*Falco subbuteo*).

Методата за дресирането на всички употребявани за ловъ хищни птици е една и сжща. Тя почива на слѣднитѣ основи: да се укроти смѣлиятъ и хрътниченъ хищникъ и да се накара да се подчинява на заповѣдитѣ на ловеца. Най-добритѣ соколи за ловъ сж тѣзи отъ една годишна възраст и слѣдъ тѣхъ младитѣ пилищи, едва що напустнали гнѣздото. За ловидбата на еднитѣ и другитѣ употребяватъ разни мѣрки съ стѣрвь, състояща се отъ живи гължби. Младитѣ соклета извадени отъ гнѣздото, обикновено, ставатъ мекошави и не ги бива за ловъ на едъръ дивечъ. Соколетъ, бидейки по естество свирепъ и недостѣпенъ за милувки, не може да се укроти друго яче, освѣнъ съ изтощаване и измжчване, като: лишение отъ свѣтлина, сънъ, почивка и храна. Ето защо, щомъ се улови единъ соколъ, веднага му се върватъ нозѣтѣ съ едни особени каиши, нарѣчени *соколови връзки*; слѣдъ туй му

Ловъ на козирози съ дресиранъ орелъ.

се нахлузва една капишонка, така нарѣчена *соколова капица*, приспособена да затули очитѣ му и да го лиши отъ свѣтлина. Слѣдъ туй, ловецѣтъ надѣнатъ съ една кожена ржканица, поставя го на ржката си и така прѣкарва нѣколко дни съ него. Изъ начало, соколѣтъ е крайно упоритъ и не само че се не подчинява на никаква дресировка, но се опитва да налита и на господаря си, съ силния си клюнѣ. Ето защо, прѣди да му бждатъ дадени първитѣ уроци отъ дресировката, оставатъ го да гладува 5—6 дена, потопятъ му главата въ студена вода, люлѣятъ го дена и ноця, за да го омаломощятъ отъ безсъние, и го държатъ винаги съ закрити очи. При такава една своеобразна инквизиция, соколѣтъ се укротява що годѣ и се подчинява на сждбата си. Слѣдъ това се започва дресировката. Свалятъ му капицата и го поставятъ на нѣколко крачки отъ ловеца, който го примамва съ единъ кжсъ прѣсно месо, за да хвъркне и кацне на ржката му, слѣдъ което му се дава месото. Този урокъ се повтаря нѣколко дни по редъ, до като се научи соколѣтъ да каца и отъ по голѣмо разстояние на ржката на ловеца, отъ когото само при такъвъ случай добива по единъ добъръ кжсъ месо. Еднажъ обучена птицата да каца на ржката на ловеца, по негова заповѣдъ, започва се втори урокъ. За тая цѣль на една дъсчица се прикрѣпятъ крилата, заедно съ перата на гърба, на единъ гължбъ, яребица или патица, надъ които привързватъ единъ кжсъ месо. Този искусственъ гължбъ или яребица се подхвърля въ въздуха, като се посочи на сокола да я хвани. При нѣколко опита, соколѣтъ навиква и на тѣзи упражнения, и то още повече за това, че слѣдъ сяко налитане получава привързаното, на искусствената жертва, месо. Слѣдъ туй настѣжватъ упражненията на полето и по живи животни.

Споредъ цѣльта, за която се обучава хищната птица, избира се и жертвата ѳ. Ако се желае соколѣтъ да бжде добъръ ловецъ, напр. на зайци, улавятъ единъ заекъ, счупватъ му изначало четиритѣ, крака, послѣ — третѣ и най-послѣ — само единиятъ

Накита и връзкитѣ на сокола.

отъ прѣднитѣ, и го пуцатъ да си бѣга; веднага слѣдъ това снематъ капицата на сокола и го насъскватъ по заека. При нѣколко такива упражнения, соколѣтъ усвоява и този послѣденъ урокъ, като дохожда, при всѣко повикване, на ржката на господаря си. Така обученитѣ соколѣ е вече готовъ за ловъ. По сщия начинъ го обучаватъ и по яребици, патици, чапли, жерави, антилопи и пр.

Въ Шуменско и Силистренско има много села, гдѣто и до днесъ турцитѣ отиватъ на ловъ по яребици и зайци съ дресирани обикновени соколи (*Falco peregrinus*). По думитѣ на очевидци, по-голѣмо удоволствие надали би изпиталъ единъ страстенъ ловецъ, отъ това да присѣтствува на ловъ по яребици съ соколи. Щомъ се дигне ятото, соколѣтъ се спуща веднага по него и като го настигне, издига се вертикално на горѣ и съ полусвити крила се спуща, съ бързината на молния, върху жертвата си и я сграбчва съ силнитѣ си нозе, или пѣкъ я парализира съ силни удари на крилата си. Единъ добъръ соколъ, до като избѣгне ятото, може да хване двѣ до три яребици, и то само въ нѣколко секунди.

Въ днешно врѣме службата на дресирани соколи въ Европа е да улавятъ пощенскитѣ гължи въ врѣме на война. Такива соколи съ десетки се

обучаватъ въ Германия и Франция. Изпратенитѣ отъ персийския шахъ, прѣди 6—7 години около 40 дресирани за ловъ соколи, като подарѣкъ на германския императоръ сж употрѣбени за тая цѣль.

Г. К. Христовичъ.